

BERT FRANSSSEN

Bevolking Bredevoort monument-gevoelig

Achterhoeks stadje bestaat 800 jaar

Een stadje 'waar de tijd eeuwenlang heeft stilgestaan' beloven de teksten. Dat klopt en het klopt ook niet. Het stadje Bredevoort (bij Winterswijk) is een juweeltje van cultuurbezit, dat in 1988 haar 800-jarig bestaan viert. Maar om de tijd stil te zetten is het hard werken geblazen. De bevolking doet van alles om haar monumenten te behouden. Er is zelfs een heel ambitieus plan: reconstructie van de grotendeels verdwenen vestingwerken...

Doorkijkje in de Hozenstraat. (foto H. Westerveld)

Op een zwaarbevolkte middag met constante dreiging van regen spoor ik door het Achterhoekse stadje. Bredevoort, 1700 inwoners, met 13 rijks- en 70 gemeentelijke monumenten beschermd stadsgezicht, sinds kort. De streekbus brengt mij van Aalten – ook niet bepaald een grote stad, een van de bushaltes heet hier, met grote letters aangegeven *Overdekt Zwembad*, via een al niet brede autoweg, naar een smalle straat, toevallig wél een ontsluitingsweg van Bredevoort. *Abele Reitsma*, een HTS-student, die een studie over Bredevoort maakt, leidt mij rond in het plaatsje. Een ronde, bakstenen molen op een overgebleven stuk wal. Kronkelige straatjes. Vakwerk. Stratenpatroontjes als de vingers van een hand. Geveltjes, die voor en achteruitspringen. En dan ineens de *Markt*, met zes rijksmonumenten. Het is het kleinste marktplein, dat ik ooit gezien heb. Een van de schilderachtigste ook. Een laat-gotisch kerkje met houten torentje van ondefinieerbare schoonheid, huisjes met wolfsdaken, iets naar voren hellend soms of met vakwerk. Maar ook: een RABO-bank (of was het AMRO?) Het domineert gelukkig niet, maar het valt me opnieuw op: in zulke kleine plaatsjes hebben bankinstellingen ongeacht het merk als re-

gel niet alleen veruit de lelijkste gebouwtjes van het dorp neergezet, maar gewoonlijk ook de meest prominente locaties veroverd.

Overzicht vanuit de lucht van Bredevoort. (foto H. Westerveld)

Een paar passen verder al het 'grote' stadsplein 't *Zand*, waar vroeger alles om draaide. Hier namelijk stond de burcht, met de bouw waarvan Bredevoort haar oorsprong vond. Hoe lang geleden was dat? Volgend jaar viert Bredevoort haar 750-jarig bestaan. Dat althans was de bedoeling. Tot iemand met een oude tekst op de proppen kwam waaruit bleek, dat Bredevoort niet 750 jaar, maar 800 jaar bestond. *Minstens*. De organisatoren van het feest waren heel even uit het veld geslagen. Maar besloten vrij snel dan maar het 800-bestaan van het plaatsje te vieren. Het nieuw opgedoken archiefstuk stamde tenslotte uit 1188. Het was een lijst met bezittingen van de aartsbisschop van Keulen. De *burcht Bredevoort* kwam daarop voor. Deze hoorde eeuwenlang bij grotendeels Westfaalse graafschappen of bisdommen en was een gewaardeerd steunpunt in de strijd met de *graven van Gelre*. Toch kwam het stadje regelmatig in handen van de graven van Gelre. Een bekende figuur is *Jacob van Deventer*, die omstreeks 1560 het stratenpatroon van Bredevoort tekende, dat nog helemaal intact is.

Nadat de stad in latere jaren beurtelings in handen was van de Spanjaarden en de Staatsen, werd Bredevoort in 1597 definitief op de Spanjaarden veroverd. Door *prins Maurits* – de koningin is nog steeds *Vrouwe van Bredevoort*.

Sint Bernardus

In 1646 sloeg de bliksem in de kruittoren van het kasteel Bredevoort, waar 320 tonnen buskruit waren opgeslagen. De drost van Bredevoort kwam samen met veertig anderen om, het kasteel werd nooit meer opgebouwd. Er resteert een plein. Maar wat voor een plein! Bomen in het midden, een stuk of wat gemeentelijke monumentjes, parkeerplaatsen natuurlijk, maar vooral – dominerend en niet weg te denken uit het stadje – het bejaardentehuis *Sint Bernardus*. Een classicistisch bouwwerk, stijlvolle, sobere schoonheid. Toch kon het maar ternauwernood van sloop gered worden, onder andere via actie van Heemschut, maar zeer nadrukkelijk ook na verzet van de plaatselijke bevolking. Het moet

nodig opgeknapt worden ten koste van veel geld en dus kwamen er plannen om het dan maar af te breken... In de zestiger jaren had het nog gekund. Toen werd het prachtige *Amptshuys* uit 1699, waar eeuwenlang recht was gesproken, gesloopt. Maar de afschuw hierover is bij de bevolking nog steeds onderwerp van gesprek. Een herhaling moet uitgesloten worden.

De bevolking van Bredevoort is uitgesproken monument-gevoelig. Dat blijkt vooral uit de activiteiten van de vereniging *Bredevoorts Belang*. De Vereniging heeft bijvoorbeeld drie panden opgekocht en twee daarvan laten restaureren, het derde volgt spoedig. Het monumentenbeleid lijkt ook veilig bij de gemeente *Aalten*, waaronder Bredevoort valt. Er is een gemeentelijke monumentenlijst, de gemeente heeft zijn best gedaan restauratiegelden in

voorbeeld! En een mooi park dat bij het nog overgebleven stuk gracht de indruk van een vesting teniet doet.

Er is nog een ander probleem. Hoe zag de vesting er, eeuwen geleden – eigenlijk uit? Dat kon niemand in Bredevoort precies vertellen. Ook de vereniging *Bredevoorts Belang* had de kennis niet in huis. De vereniging ging op zoek naar een student, die in het kader van een afstudeerproject de geschiedenis van Bredevoort in wilde duiken. En kwam in contact met de twintigjarige *Abele Reitsma*, student bouwkunde aan de H.T.S. te Zwolle. Een betere keus had de stichting nauwelijks kunnen maken. Met buitengewone energie en enthousiasme ging hij aan de slag. Hij ging te rade bij archiefstukken in Aalten, Arnhem, Den Haag, en andere plaatsen. Hij ging vier maanden in Bredevoort

wonen om beter contacten te kunnen leggen en zich ter plaatse uitgebreid te oriënteren. En hij kwam, komt, met resultaten. Of iedereen er blij mee zal zijn is echter de vraag. 'Reconstructie van vestingwerken,' zegt hij, 'moet je waar kunnen maken. Maar over de vesting van Bredevoort bestaan nauwelijks specifieke gegevens. Eigenlijk alleen plattegronden. Maar beslist geen bouwtekeningen.' Ook bij de vraag of een uit plattegronden bekende *stadspoort* weer opgebouwd zou moeten worden – een prima entree toch voor het stadje – stuit je op hetzelfde probleem: het idee is prachtig, maar hoe die poort er ooit uitzag weet niemand, ook *Abele Reitsma* heeft het niet kunnen achterhalen.

'Een andere belemmering voor reconstructie,' vervolgt *Reitsma*, 'is dat nieuwe, meer recente ontwikkelingen na 1750

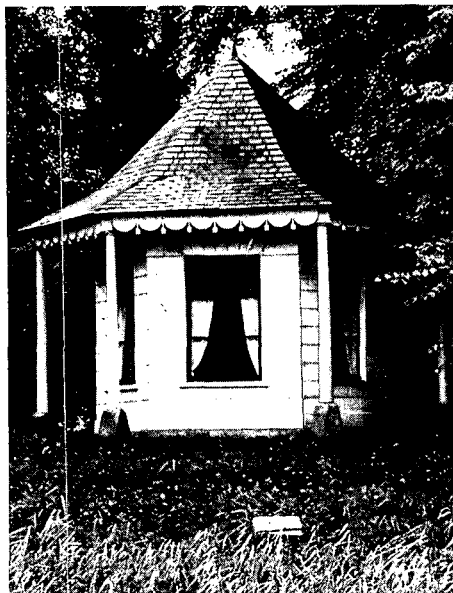
Gezinsvervangend tehuis 'Kupershuusten', een rijksmonument.

de wacht te slepen, sommige projecten ook vóórgefinancierd en de aanwijzing van Bredevoort tot beschermd stadsgezicht met succes bepleit. Vele restauraties zijn tot stand gekomen.

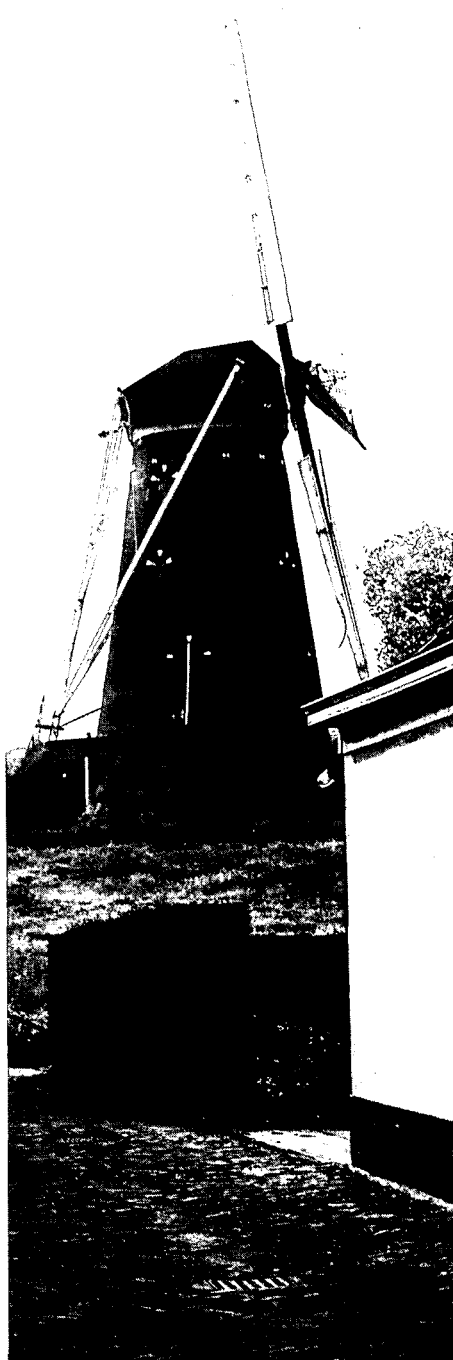
Reconstructie vesting?

De vereniging *Bredevoorts Belang* probeert niet alleen verval tegen te houden. Men is ambitieuzer. Een zwaar discussiepunt is bijvoorbeeld de *vesting*. Want Bredevoort ziet er niet meer uit als een vesting. Toegegeven, er is nog een stuk gracht van enige importantie, en er zijn nog wat restanten van de stadswal. Maar dat verkoop je niet als een vesting. Dat is de reden, dat er stemmen zijn opgegaan de oude vesting te laten herleven, althans een deel in oude luister te herstellen, zeg maar te *reconstrueren*.

Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Het betekent bijvoorbeeld, dat een en ander wat op de plaats van de oude vesting is gebouwd of aangeplant, zal moeten verdwijnen. Het sportcomplex van de Voetbal Vereniging Bredevoort bij-

Tuinkoepeltje op de vestingwal van Bredevoort

Molen Prins van Oranje in Bredevoort. Een rijksmonument met doorkijkje via 't Wallekje. (foto H. Westerveld)

HERKENT U DEZE TWEE?

Een van deze twee zult u beslist herkennen.

Bekende Nederlanders of internationale sterren zijn deze heren echter niet. Het zijn twee gewone Nederlanders zoals u en ik. Met echter een verschil; levensvreugd!

Stress, nervositeit, verkrampingen en andere klachten kunnen uw plezier in het leven bederven. Onze tweeling op de foto lijkt ogenschijnlijk identiek. Maar het verschil is ontstaan door een gebrek aan magnesium. Wij hopen dat u zich herkent in het opgewekte type. Helaas gaan steeds meer mensen gebukt onder klachten waarvan de oorzaak te vinden is in een tekort aan magnesium.

Magnesium behoort tot de voor ons lichaam onmisbare mineralen en is een belangrijk bestanddeel van al onze organen en beenderen. Meer dan 250 enzymen regelen de stofwisseling. Zonder magnesium zouden deze enzymen niet werkzaam zijn bij de op- en afbouw van vetten, eiwitten en koolhydraten.

Grandelat® Magnesium kan dan ook door zijn zo ontzettend belangrijke functie voor ons lichaam bij diverse problemen gebruikt worden. Het zou te ver voeren ze hier allemaal te vermelden. Belangrijk voor u is dat magnesium helpt bij stress, nervositeit en verkrampingen.

Grandelat® Magnesium van Grandel is vervaardigd volgens een speciaal procedé. Het ontwikkelingsteam van Grandel ontdekte een verbinding met aminochelaten. Hierdoor wordt het magnesium vele malen beter opgenomen. Dit maakt het mogelijk klachten door een magnesium tekort zeer snel te verminderen of te voorkomen.

Grandelat® Magnesium Chelaat van Grandel is zonder recept verkrijgbaar bij uw apotheker, drogist of reformhandelaar.

Distributie in Nederland:
Indros B.V., Remmingweg 4,
1332 BE Almere, tel. 03240-20280.

is
MAGNESIUM
het
anti-stress
mineraal

Door de zure regen, de landbouw-
overbemesting en de moderne pro-
duktiemethoden van het voedsel be-
vat ons eten steeds minder mag-
nesium. Ook neemt de behoefte aan
magnesium door het gebruik van
laxeermiddelen, slankheidskuren en
overmatige sport toe.

LAAT U EENS BEETNEMEN DOOR DE BEDRIEGERTJES!

(en help en passant of permanent mee Gelderland
mooi te houden)

Eén van de ruim 70 natuurterreinen en oude buiten-
plaatsen die door de Stichting Het Geldersch Land-
schap worden beheerd is Park Rosendaal met o.m. de
bekende "Bedriegertjes".

De afgelopen jaren werd het Park grondig ge-
restaureerd; vijvers en beken werden uitgediept, de
gazons hersteld, de wandelpaden opgeknapt en de
historische rozentuin opnieuw aangelegd. En momen-
teel wordt Kasteel Rosendaal onder handen genomen
door de Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen.

Komt u straks in het voorjaar als de poorten weer
opengaan voor betalende bezoekers eens kijken op
Rosendaal; of kom al eerder, als begunstiger.

Want voor contribuanten is Park Rosendaal het
gehele jaar door gratis toegankelijk.

Het belangrijkste van het lidmaatschap is echter:
u helpt daadwerkelijk mee Gelderland mooi te houden.
En de provincie verdubbelt - bij wijze van subsidie -
uw bijdrage (minimum f 25,- p.j.)

Wij geven u graag meer informatie, sturen u een gratis
folder en proefnummer van ons tijdschrift toe of no-
teren u als begunstiger: tel. 085 - 42 09 44 (kantoor-
uren)

**STICHTING
HET GELDERSCH LANDSCHAP**
ZYPENDAALSEWEG 44 - 6814 CL ARNHEM

VAN LIEROP & ZN BV
IMPREGNEERBEDRIJVEN

SPECIALISTEN IN:

- * Houtworm-boktor-zwambestrijding.
- * Waterafstotend impregneren van gevels.
- * Levering ITOX hout- en gevelimpregneermiddelen.
- * VERKOOP MABI hout-, muur-, betoninjectionen.

Uitvoering **MET GARANTIE** * Vrijblijvend inspectie en offerte

Vestiging: Alphen a/d Rijn 01720-33514 Telefax 01720-38427
Vestiging: Liempde N.Br. 04113-2647/1718 Telefax 04113-2616
Vestiging: Heerhugowaard 02207-41856

Huis Wylerberg

Een expressionistisch
landhuis van Otto Bartning

Architectuur en cultureel leven 1920-1966

23 januari tot en met 6 maart 1988

Nijmeegs Museum 'Commanderie van Sint-Jan'
Franse Plaats 3 - 6511 VS Nijmegen - Telefoon 080-229193